

Klosser Innovasjon AS

Årsberetning 2017

Styret har hatt seks styremøter inkludert et styreseminar i 2017, og legger med dette fram årsberetningen for Klosser Innovasjon AS.

Innledning

Klosser Innovasjon AS har tatt en nasjonal rolle innen bioøkonomi med sin satsing på bioøkonomisenteret Biosmia, prosjektet bioklyngen Heidner og inkubatortilbudet for bedrifter. Bioøkonomi er et område hvor Hedmark og Innlandet har store ressurser og muligheter. Bioøkonomi handler om utnyttelsen av fornybare biologiske ressurser med bioteknologi og andre teknologier for mat, helse, materialer, kjemikalier og energi. Jordbruk og skogbruk er tradisjonelle næringer i Innlandet med tilhørende næringsmiddelindustri og treindustri. Utfordringen er at næringslivet innen må bli mer innovative for å ta ut potensialet for verdiskaping. Bioklyngen Heidner med 47 bedrifter og institusjoner har som sitt kjerneområde avl, foredling og reproduksjon av dyr, planter og fisk. Norsk teknologi og genetisk materiale selges nå fra Heidner-klyngen til over 50 land, og det er et potensial i klyngen for å skape en ny vekstnæring.

Industriell utvikling er viktig for verdiskapingen, og Klosser Innovasjon har prioritert dette feltet. Et helhetlig opplegg med et godt inkubatoropplegg og omstillingsprogram har resultert i forbedringer i eksisterende bedrifter og etablering av nye industribedrifter i Hedmark. Klosser Innovasjon arbeider sammen med 7sterke for at industriklyngen blir tatt opp i det nasjonale klyngeprogrammet i 2018.

Virksomhetens art

Klosser Innovasjon AS er et ledende innovasjonsselskap og skal med sin kompetanse være en inspirator og pådriver for Hedmarks næringsliv. Klosser Innovasjon skal gjennom sitt arbeid også være en viktig bidragsyter til det grønne skifte. Klosser Innovasjon har kontorer i Hamar, Kongsvinger, Tynset, Brumunddal og Grue. Klosser Innovasjon har avdeling for røyeoppdrett på Rena og planlegger å opprette et kontor i Elverumregionen i 2018. På denne måten er selskapet fylkesdekkende med aktiviteter i alle regioner. Selskapet arbeider med idéer som kan gi nye vekstbedrifter eller økt vekst i eksisterende bedrifter. Vi engasjerer oss i virksomheter som har potensial for betydelig økonomisk vekst.

Målet er å stimulere til økt næringsutvikling, innovasjon og forskning. Klosser Innovasjon har virksomhetsområdene bedriftsinkubator, bioøkonomisenter, prosjektutvikling og klynge- og nettverksutvikling. Klosser Innovasjon har spesialkompetanse og satser innenfor tre strategiske områder:
bioøkonomi, industri og digital tjenesteyting.

FORRETNINGSOMRÅDER

INKUBATOR: 2017 har vært et innholdsrikt år. Antallet gründere vi møter øker stadig, og vi opplever et generelt løft i kvaliteten på bedriftene/idéene vi jobber med. Vi jobber kontinuerlig med egen kompetanseheving, slik at vi også øker kvaliteten på våre tjenester. Driften av inkubatorvirksomheten ble i 2017 finansiert av Hedmark Fylkeskommune og SIVA med 7,8 millioner i 2017. Klosser Innovasjon har videreført Startup-tilbudet fra 2016 under Klosser Innovasjon sitt inkubasjonsprogram. Klosser Innovasjon Startup er et lavterskeltilbud for gründere i Hedmark, hvor det jobbes med gründere som foreløpig ikke oppfyller inkubatorkriteriene. Vi har sett svært god effekt av dette tilbudet og flere av bedriftene i Klosser Innovasjon Startup har utviklet seg til inkubatorbedrifter.

Klosser Innovasjon Inkubator har i 2017 hatt **200 vekstidéer** til vurdering, som er en kraftig oppgang fra 119 i 2016. Gjennom 2017 har **36 bedrifter vært i inkubasjon**, 29 bedrifter er i inkubator ved utgangen av året og 13 bedrifter i pre-inkubasjon. I perioden 2010 til 2017 har Klosser Innovasjon hatt 59 inkubatorbedrifter, og av disse er 51 i drift, to er solgt og seks er avviklet. Sysselsettings-effekten har vært 363 arbeidsplasser, og omsetningen i bedriftene har økt med 86% (193 mill. kr i samlet omsetning). Klosser Innovasjon har etablert et formalisert inkubatorløp og et godt kurstilbud til bedriftene. Inkubatoren har seks heltidsrådgivere, men benytter både øvrige ansattes spisskompetanse og eksterne konsulenter. Dette bidrar til bedre rådgiving og bistand til bedriftene.

Klosser Innovasjon Inkubator har fortsatt suksessen med «mini kurs» for gründere og har i løpet av året arrangert fire kurs, «*Hvordan få investor*», *salgstreningskurs*, «*go to market*», *samt et kurs i forståelse av økonomi og regnskap*. Klosser Innovasjon har et godt samarbeid med Innovasjon Norge og er tilstede når IN kjører sine «Idé til Marked»-kurs. Det jobbes fortsatt aktivt med å etablere et regionalt pre-såkorfond sammen med blant annet fylket og Sparebankstiftelsen Hedmark.

1. kvartal 2017 åpnet Klosser Innovasjon nytt kontor på Tynset. Dette var en satsing for å øke vår tilstedeværelse i hele fylket. I løpet av året har vi kommet i kontakt med flere spennende virksomheter i nord-fylket, og det er tydelig at vår tilstedeværelse er svært velkommen. Vi har et stadig godt samarbeid med Innovasjon Norge, og opplever økt aktivitet og samarbeid med flere kommuners førstelinjetjeneste. Vi har bl.a. etablert møteplasser i Brumunddal, Elverum og Grue, i samarbeid med kommunene. Med disse nye lokaliseringene opplever vi økt aktivitet i inkubatoren, og økt tilstedeværelse i hele Hedmark.

Høydepunkter fra noen av bedriftene:

- **Salsus**, nyetablert næringsmiddelfabrikk på Kongsvinger med planlagt oppstart mars 2018.
- **Onsite Security** – vaktelskap som satses på en helt ny digital løsning som er meget konkurransedyktig.
- **LangO** med innovativ digital løsning har fått nye internasjonale kunder til sine online engelskkurs.
- **Bestfør** med en digital løsning for å redusere matkast i matbutikker har signerte sine første kunder, de tre største Coop Obs! Hypermarkedene i Innlandet.
- **AlphaEntrance** har en meget god digital løsning for store arrangement. De signerte bl.a. avtale med Elverum herrehåndball for bruk av sin klubb-app, som gir økt engasjement og større inntjening til klubbene som er kunder.
- **Gransjøberget Viltkjøkken** var med Næringsministerens delegasjon til Berlin.
- **Nordisk Massivtre AS**, ny massivtrefabrikk på Kongsvinger, etablert og i drift høsten 2017.
- **Vixel** leverer VR-løsning til prosjektering av utbyggingen av Haukeland Sjukehus sammen med COWI. Den digitale løsningen gjør at man kan planlegge og oppleve bygget i 3D før det bygges.
- **Wesselman** med sine logistikkløsninger inngikk kontrakter med Wilhelmssen, Høeg og Transpetrol og ble kåret til årets gründerbedrift i Kongsvingerregionen.
- **Glamox Luxo** Kirkenær henter hjem produksjon av kontorlamper fra Kina med 30 % bedre lønnsomhet.

BIOØKONOMI: Klosser Innovasjon har fortsatt sin sterke satsing på bioøkonomi både gjennom bioklyngen Heidner, videre utvikling av bioøkonomisenteret Biosmia og gjennom arbeid med innovasjonsprosjekter. Konferansen **Biotown** ble arrangert for tredje gang i 2017 med rundt 500 deltagere på ulike arrangement i Hedmark med hovedarrangementene "Food Innovation" og "Bioeconomy policy" i Hamar Kulturhus. Det var svært gode tilbakemeldinger på program og gjennomføring (basert på resultater fra deltakerundersøkelse i etterkant).

BIOSMIA: Klosser Innovasjon har etablert et **markedsdrevet bioøkonomisenter**. Klosser Innovasjon har de fire siste årene fått tildelt midler over statsbudsjettet til å utvikle BioSmia, og får også i 2018 to mill. kroner fra Landbruk og Matdepartementet til dette formålet. I tillegg har Hedmark Fylkeskommune gått inn med 2 millioner kroner for å fortsette å utvikle bioøkonomisenteret til fylkesdekkende med noder i alle regioner.

Innlandsutvalget anbefalte i sin rapport i 2015 en etablering av et bioøkonomisenter. Dette er også besluttet av fylkeskommunene i Hedmark og Oppland i deres bioøkonomistrategi (2017). Klosser Innovasjon har ved sitt arbeid med BioSmia fra 2012 lagt grunnlaget for et slikt bioøkonomisenter, og ambisjonen er å ta en nasjonal rolle innen grønn bioøkonomi og bioteknologi.

Senteret BioSmia tilbyr ulike tjenester inn mot næringslivet og akademien, og er en pådriver og et sekretariat for innovasjonsprosjekter innen bioøkonomi. Det er etablert en idébank med over 200 idéer. Det er gjennomført 40 forstudier/forprosjekter med gode resultater og 14 av disse er videreført som hovedprosjekter. Det er 12 pågående forstudier med masterstudenter fra Høgskolen i Innlandet og 36 pågående prosjekter. I tillegg er det 30 forprosjekter under etablering. Det vil si at BioSmia totalt har tatt tak i 117 innovasjonsidéer. Selv om det ofte er lang vei til kommersialisering av bioprojekter, gir arbeidet i BioSmia et stort potensiale for vekst innen bioøkonomi framover.

I Biosmia er det etablert et **avlsprosjekt for Røye** med mål om bedriftsetablering (Arctic Red), og at det legges et grunnlag for vekst innen oppdrett av innlandsfisk. Klosser Innovasjon er prosjekteier og prosjektet er finansiert av Regional Forskningsfond Innlandet (RFFI). Prosjektidéen kommer fra Klosser Innovasjon som har satt sammen et partnerskap av norske røyeoppdrettere, Høgskolen i Hedmark, Universitetet i Nordland, og ikke minst kunnskapsoverføring fra avlsmiljøet i Bioklyngen Heidner. Aninova er selskapet som deltar i prosjektet (datterselskap av Norsvin). Prosjektet har fått stor oppmerksomhet, og det har blant annet ført til at Hedmark Fylkeskommune har bidratt med midler til et mobiliseringsprosjekt i Hedmark for etablering av oppdrett av innlandsfisk. Mobiliseringen har vært svært suksessfull med rundt 25 aktuelle røyeoppdrettere i fylket. Rendalsfisk AS er den som har kommet lengst. Dette er en storsatsing med ambisjon om produksjon av 1.000 tonn røye årlig. Selskapet fikk konsesjon i 2017 med tilhørende tillatelser for vanninntak og utslipp, og de har gjennomført prosjektplanlegging og skal i 2018 søke investorer til prosjektet.

Heidner Biocluster (nytt navn fra 2018) fikk i løpet av 2017 ni nye medlemmer, og består totalt 47 aktører. De nye medlemmene er: Veterinærinstituttet, Animalia, Nofima, Sirkula, Miljøfôr Norge, Patogen, Norinsect, InvertaPro og Nordic Food Supplements. I løpet av Arena-perioden (høst 2012-høst 2017) har antall medlems-organisasjoner doblet seg, og den totale omsetningen i klynga har triplet seg (60 mrd+). Klyngen er i utvikling, og har gått fra en genetikklynge til å dekke hele verdikjeden innen bærekraftig matvareproduksjon.

Finansiering: Arena Heidner prosjektet ble avsluttet i 2017. Konklusjonen fra det nasjonale klyngeprogrammet er at dette har vært et svært vellykket Arenaprojekt. Styret for Heidner har

vedtatt å fortsette klyngearbeidet, og satse på NCE status i 2018. Hedmark Fylkeskommune har besluttet å finansiere satsingen i 2018 med 2,5 millioner kroner. Magne Vikøren er ansatt som ny klyngeleder, og administrasjonen består av tre personer.

Aktiviteter: Heidner er en viktig koblingsboks mellom ulike fagmiljø og aktører, og dette blir forsterket gjennom å skape møteplasser og aktiviteter. I 2017 har det Heidner Biocluster blant annet arbeidet med:

- **Genredigering(CRISPR).** Heidner har arrangert seminarer og etablert diskusjonsarenaer for å heve kompetansen og forståelsen av genredigering og de etiske kontroverser som gjerne blir løftet fram rundt dette teamet. Dette initiativet førte til at Bioteknologirådet valgte seg Heidner-klyngen og Hamar som medarrangør for innspillsrunder om nytt forslag til bioteknologiloven.
- **Insekter som proteinkilde:** Heidner har bidratt med etableringen av et bedriftsnettverk for insektsprodusenter og har arrangert seminar og etablert et nordisk nyhetsbrev for dette feltet.
- **Oslo Innovation Week:** Hensikten var å synliggjøre hvordan medlemsbedrifter arbeider med løsninger som bringer oss nærmere FNs bærekraftsmål, samtidig som de styrker sin konkurransekraft
- **Midt I matfattet:** Heidner utviklet et infotainment-opplegg sammen med Tine, Nortura, Felleskjøpet og Norges Bondelag med fokus på trygg norsk mat.

Synliggjøring: Heidner jobber kontinuerlig med kommunikasjon mot medlemmene, og når blant annet 500 mottakere gjennom sitt faste nyhetsbrev. På Heidners Facebook-side er det 738 følgere, og det er også aktivitet via Twitter og Lin

VEKSTPROSJEKTET K+ i Kongsvingerregionen er støttet av alle kommunene i regionen. Prosjektet blir stadig mer synlig og Klosser Innovasjon blir stadig mer relevante for næringslivet og har økende tillit i regionen. Klosser Innovasjon har jobbet tett sammen med Byregionprosjektet og disse to prosjektene har samme styringsgruppe. Nytt av året er at Klosser Innovasjon jobber sammen med 7sterke for å utvikle en industriklynge som skal søke om Arenastatus i 2018.

Klosser Innovasjon har en sterk organisasjon i Kongsvinger Dette gir høyere aktivitet og bedre service ovenfor næringslivet. Det er mottatt og arbeidet rundt 150 gründeridéer i Kongsvingerregionen, og 57 av disse ble identifisert som vekstideer til vurdering for inkubatorprogrammet. Hele ni bedrifter fra regionen ble tatt opp til inkubasjon i 2017. K+ har god tilgang til potensielle prosjekter og har levert åtte forprosjekter og 23 prosjekter. En av de viktigste vekstområdene er bedriftsrekruttering og vi har gjennom året jobbet med 24 muligheter av forskjellig art for å få bedrifter til regionen. To av disse har resultert i bedriftsetableringer og flere vil komme. Bioøkonomi er en satsing også i Kongsvinger og det er derfor etablert en node i Biosmia som jobber med flere lokale prosjekter. Konferansen "Skogen inn i framtida" ble arrangert for femte gang med stor deltagelse som del av satsingen Biotown.

Følgende større prosjekter i Kongsvingerregionen:

- Omstillingsprosjektet løper ut 2018
- Innovasjonsløftet – et program for næringslivet støttet av Innovasjon Norge
- Logistikk: Et prosjekt med offentlige og private aktører for å etablere et knutepunkt for logistikk i regionen
- Klyngeprosjekt 7sterke med ambisjon om Arenastatus i 2018
- Høgskoleprosjektet med mål om få høgskole i regionen med en ambisjon om 1900 studieplasser.
- Grue Næringssservice – drift av et Gründerhus i Grue
- Biogass – et forprosjekt med mål om å etablere et biogassanlegg for bioavfall

Digital tjenesteyting: Digitalisering er viktig for både etablert og nytt næringsliv. Digitalisering er viktig i begge klyngeprosjektene (Heidner/7sterke), i tillegg har Klosser Innovasjon har et godt tilfang av oppstartbedrifter hvor den digitale løsningen er sentral. Klosser Innovasjon har de siste årene hatt rundt 30 digitale bedrifter til inkubasjon. Klosser Innovasjon har tidligere år arbeidet med utvikling innen IKT og spill. Dette var bakgrunnen for at spillbedriftene etablerte sitt eget nettverk under navnet Hamar Game Collective (HGC). Klosser Innovasjon har bidratt til HGC gjennom rådgiving til to inkubatorbedrifter i 2017. Hamar og Elverum kommuner og Høgskolen i Innlandet etablerte i 2016 et senter for "virtual reality". Klosser Innovasjon ønsker å bidra i dette senteret med støtte til kommersialisering. Målet er i denne sammenheng å etablere et inkubatortilbud i gründerhuset som Hamaregionen Utvikling etablerer i 2018.

Regional utvikling: I tillegg til Klosser Innovasjon sine store avdelinger i Hamar og Kongsvinger har vi etablert en ny avdeling på Tynset med to ansatte. Dette er en del av fylkeskommunens satsing i nordfylket, og det er etablert et felleskontor med Innovasjon Norge (IN) og Røros Næringshage (RN).

Hos **Klosser Innovasjon Tynset** er resultatene i løpet av 8 måneder i 2017, at fire bedrifter er tatt opp til preinkubasjon, 18 idéer er registrert i BioSmia og det er etablert seks forstudier. På prosjektsiden arbeides det med å etablere en reiselivssatsing (agroturisme) sammen med IN og RN. Klosser Innovasjon har satset stort på mobilisering for røyeoppdrett i nordfylket, og det er registrert 17 aktuelle oppdrettere i regionen. Det har vært gjennomført fem vellykkede arrangementer

i 2017 med informasjonsmøte om røye, etableringen av Norsk helsearkiv og Biotown om bærekraft som høydepunktene med meget god deltagelse. Klosser Innovasjon Tynset valgte å engasjere seg i forhold til Nato-øvelsen i 2018, og greide å mobilisere det lokale næringslivet til en leverandørkonferanse på Elverum. Klosser Innovasjon har vært på besøk hos alle kommunene i Nord-Østerdal, og har fått presentere Klosser Innovasjon enten i formannskap eller for kommunestyrene. Vi har også hatt møter med ordfører/rådmann i både Tynset og Alvdal, samt et fellesmøte for de to kommunene, der tema har vært en mulig overtakelse av førstelinjetjenesten i de to kommunene. Dette er også tilbudt de andre kommunene.

Klosser Innovasjon har også etablert et kontor i Brumunddal for å styrke samarbeidet med **Ringsaker** kommune. Dette har gitt gode resultater både i form av inkubatorbedrifter og prosjekter i BioSmia. På bakgrunn av dette vil det satses videre i 2018 med kontor i et nytt gründerhus i Brumunddal. Klosser Innovasjon vil foreløpig bemanne kontoret en dag i uka. Det arbeides med å få til et tilsvarende opplegg i **Elverumsregionen**. Klosser Innovasjon har de siste årene deltatt på en rekke møter og i omstillingsprosjektet i Elverum, men det har gitt liten uttelling i form av inkubatorbedrifter og bioprosjekter. I løpet av 2017 har vi sett en positiv utvikling, og vi vil styrke satsingen slik at aktiviteten i regionen øker og vi kan etablere delvis

bemannet kontor der i løpet av 2018. Det er etablert et godt samarbeid med **Trysil og Engerdal** kommuner, og de første inkubatorbedriftene vil bli tatt opp tidlig i 2018.

Kommunikasjon: Klosser Innovasjon bruker kommunikasjon aktivt for å bidra til å nå virksomhetens visjon og mål. Klosser Innovasjon er en fylkesdekkende utviklingsaktør, og dette krever at vi kan kommunisere bredt samtidig som det er spesifikt innhold. Klosser Innovasjon er godt synlige både i pressen og digitale medier. Selskapet har gjennom sin kommunikasjon utfordret tradisjonelle bransjer med nye og spennende visjoner og prosjekter for framtidig utvikling og vekst. Klosser Innovasjon har i forskjellige sammenhenger blitt invitert til å delta i fora med politikere og ledere innen næringsliv og offentlig sektor.

Det har vært holdt over 50 presentasjoner til ulike forsamlinger gjennom året, og Klosser Innovasjon har vært på over 150 bedriftsbesøk. Vi har registrert over 100 oppslag i nyhetene gjennom 2017. Vi har selv publisert 80 artikler på klosser.no, over 100 på heidner.no og 40 på kpluss.no. I de sosiale media kan vi nevne at for Facebook har Klosser Innovasjon 1243 følgere, K+ 619 følgere og Heidner 734 følgere. Dette er en kraftig økning av antall følgere i løpet av året. I tillegg er vi på Twitter og LinkedIn med Klosser Innovasjon og våre satsingsområder.

Årsregnskapet

Årets regnskap er gjort opp med et årsresultat på kr 165.410. Det er styrets oppfatning at det fremlagte årsregnskapet gir et rettviseende bilde av selskapets stilling og resultat. Årsregnskapet for 2017 er satt opp under forutsetning av fortsatt drift og styret bekrefter at forutsetningen er tilstede. Styret kjenner ikke til at det har inntruffet hendelser etter årets slutt som endrer vurderingen av foretakets stilling. Styret mener derfor at årsregnskapet gir et rettviseende bilde av selskapets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat.

Styret foreslår at årets overskudd tillegges egenkapitalen.

Arbeidsmiljø

Styret anser arbeidsmiljøet som godt, og er ikke kjent med at det er forekommet skader eller ulykker. Det var under 1 % sykefravær i 2017. Arbeidet foregår i lokaler som er uten påvirkning av skadelige stoffer eller andre kjente skadelige faktorer.

Ytre miljø

Selskapet forurenses ikke det ytre miljø.

Likestilling

Det var ved årsskiftet 22 ansatte i selskapet, hvorav 9 kvinner og 13 menn. Av styrets syv medlemmer er tre kvinner.

Hamar, 22. februar 2018

Cristina Santos
Styremedlem

Håvard Bjor
Styremedlem

Anne Marte Tronsmo
Styremedlem

Anne Delphin
Styremedlem

Sverre Bjørnstad
Styremedlem

Finn Martinsen
Styremedlem

Frank Larsen
Adm. direktør

Nils Arne Nordheim
Styreleder